

Kommittémotion

Motion till riksdagen 2015/16:3264

av Cecilia Widegren m.fl. (M)

med anledning av prop. 2015/16:43 Stödboende – en ny placeringsform för barn och unga

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en översyn bör göras med syftet att säkerställa att alla utförare, oavsett driftsform, ska ha ett tillstånd att bedriva stödboende och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det bör ställas likvärdiga krav på alla utförare som bedriver stödboende, och riksdagen tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att införa skarpare sanktioner i fler steg vid misskötsel av stödboende och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Det finns tydliga behov av fler placeringsformer för barn och unga. Därtill finns det uppenbara kvalitetsbrister inom nuvarande boendeformer – familjehem respektive hem för vård eller boende (HVB). Det ska vara ordning och reda i välfärden. Den är ingen marknad. Regeringen föreslår i propositionen inte att tillståndsplikt ska gälla alla utförare av stödboende och inom alla ålderskategorier. Vi delar inte den uppfattningen. Detta bör därför vara utgångspunkten för välfärdens utförare.

Med anledning av dagens allvarliga läge som Sverige befinner sig i är det angeläget att få nya boendeformer på plats. Samtidigt är det viktigt att göra rätt från början. Därför får inte kvaliteten tappas bort, när många t ex ensamkommande barn och unga söker sin trygghet i Sverige.

Dels vill vi införa en generell tillståndsplikt för alla utförare i välfärden, dels är det av central betydelse att kraven som ställs på utförare i välfärden ska vara likvärdiga, oavsett driftsform. Våra konkreta förslag till tillägg gällande propositionen om stödboende för barn och unga tar sin utgångspunkt i de stora utmaningar välfärden har att möta. Vårt allra främsta fokus är att säkra kvalitet i all välfärd. Stödboende skall inte utgöra något undantag.

En del kommuner har redan påbörjat verksamhet som påminner om det föreslagna stödboendet. Det går redan att slå fast att utmaningar och problem inte saknas där liknande boendeformer prövas. Det är bl.a. därför utmärkt att regeringen i propositionen för stödboende ger denna form av placering en tydlig rättslig reglering, detta i syfte att bl.a. säkerställa att stödboende ska omfattas av kvalitets- och skyddsreglering på liknande sätt som idag gäller för familjehem och HVB.

Det räcker emellertid inte. Mer måste till för att säkerställa rimlig kvalitet gällande driften av dessa stödboenden. Sverige befinner sig i ett allvarligt läge med anledning av bl.a. det stora antalet ensamkommande flyktingbarn som varje vecka söker sig hit. Socialtjänsten ställs under ett ständigt hårt tryck. Detsamma kommer redan från början gälla denna nya placeringsform.

Vi vill därmed inte förhålla processen, utan vi vill i likhet med regeringens avsikt sätta igång stödboenden från den 1 januari 2016. Samtidigt är det centralt och viktigt att göra rätt från början. Vår avsikt med denna motion är att sätta fokus på kvalitet genom bl.a. tillståndsgivning och likvärdiga krav på alla utförare. Detta anser vi är nödvändiga redskap för att skapa rimliga förutsättningar för den nya placeringsformen vi i grunden är överens om.

Bakgrund

Regeringen överlämnade den 5 november 2015 propositionen Stödboende – en ny placeringsform för barn och unga. Regeringen har tidigare den 8 oktober 2015 överlämnat en remiss till Lagrådet gällande Stödboende – en ny placeringsform för barn och unga. Därtill remitterades en promemoria den 18 maj år 2015 av Socialdepartementet gällande en komplettering av den tidigare utredningens förslag (dnr S2015/03723/FST).

Socialnämndens särskilda ansvar för barn och unga omfattar åldersspannet 0 till 20 år. Familjehem respektive HVB är de placeringsformer som lagen anger. Jourhem är reglerat utan en egen definition i socialtjänstförordningen (2001:937, SoF). Socialnämnden kan dock även i andra former medverka till barns boende utanför det egna hemmet t.ex. genom tillfällig placering eller medgivande för privatplacering som sker på initiativ av vårdnadshavaren.

Bakgrunden gällande alliansregeringens agerande för att se till att fler olika slags boende kan erbjudas för barn och unga är följande. Den 12 juli 2012 gav alliansregeringen en särskild utredare i uppdrag att göra en översyn av de särskilda bestämmelserna i lagen om vård av unga (LVU) samt analysera behovet av förändringar och förtydligande i regelverket.

Den 19 juni 2013 gav regeringen ett tilläggsdirektiv och kompletterade uppdraget till att omfatta en översyn av olika former av placeringsalternativ för barns och ungas boende samt vård och fostran enligt socialtjänstlagen och lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga.

Den 12 juni 2014 gav regeringen utredaren ytterligare ett uppdrag att genom en översyn analysera hur långsiktighet och stabilitet i större utsträckning kan säkras för barn och unga som är eller bedöms bli långvarigt placerade utanför sitt egna hem.

I februari 2014 överlämnade utredningen delbetänkandet Boende utanför det egna hemmet – placeringsformer för barn och unga (SOU 2014:3). Utredningen föreslog bl.a. att en ny placeringsform införs i socialtjänstlagen – boende för stöd och tillsyn. Enligt förslaget avses ett individuellt boende inom socialtjänsten som tar emot enskilda från 16 år och uppåt för anpassat stöd och tillsyn av särskilt avdelad personal (stödboende).

Därtill ska verksamhet som familjehem, jourhem för barn med stöd och handledning till hemmen, boende för stöd och tillsyn samt behandlingsverksamhet med familjeboende omfattas av tillståndsplikt. Ägarprövningsutredningen ställde sig också positiv till den utökade tillståndsplikten som föreslås. Vi vill emellertid gå några steg längre. Uppnådd kvalitet i verksamheterna ska alltid vara det avgörande. Redskap för detta ska finnas på plats.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I denna proposition föreslås i socialtjänstlagen en ny placeringsform kallad stödboende för barn och unga i åldern 16 till 20 år. Därtill föreslås att det ska krävas särskilda skäl för att kunna placera unga människor i åldern 16 till 17 år i ett stödboende. Varje kommun har ansvar att se till att det finns tillgång till stödboenden. Boendet ska bedrivas i samråd med socialnämnden.

Därtill föreslås att ett bolag, en förening, en samfällighet, en stiftelse eller en enskild individ ska ha tillstånd från myndigheten Inspektionen för vård och omsorg (Ivo) för att yrkesmässigt få bedriva stödboende. Därutöver föreslås att en kommun eller ett landsting som driver verksamhet med stödboende och en kommun som genom avtal har överlämnat till enskild att bedriva sådan verksamhet ska anmäla detta stödboende till Ivo.

Vidare görs bedömningen att Ivo ska bedriva regelbunden tillsyn av stödboenden för barn och unga. Myndigheten ska kunna återkalla ett tillstånd att driva verksamhet i form

av stödboende om verksamheten underlåtit att iaktta bestämmelserna om obligatorisk registerkontroll och underlåtenheten är av allvarlig art.

Därtill ska stödboenden som tar emot barn inför en anställning, ett uppdrag, en praktiktjänstgöring eller liknande kontrollera om den person som erbjuds tjänsten eller liknande förekommer i belastnings- respektive misstankeregistret. Socialstyrelsen ska i samråd med Ivo följa upp och utvärdera hur verksamheterna med stödboende sköts.

Ordning och reda i välfärden

Det ska vara ordning och reda i välfärden. Den är ingen marknad. Trots höga ambitioner från samhällets sida och många utförares strävan uppstår brister och tillkortakommanden. Det är för att kunna säkerställa en trygg välfärd för alla som ett antal redskap ska finnas på plats för att underlätta det långsiktiga kvalitetsarbetet.

En generell tillståndsplikt är ett sådant redskap. Tillståndsplikt för dem som vill bedriva verksamhet, t.ex. stödboende, ökar möjligheterna att dels utesluta och avvisa oseriösa utförare, dels skydda alla seriösa utförare och därmed förbättra villkoren att åstadkomma mer mångfald och konkurrens som kan leda till mer av valfrihet och effektivitet.

En tillståndsplikt kan innebära ett administrativt merarbete. Detta resonerar Ägarprövningsutredningen (SOU 2015:7) kring gällande vad det skulle innebära för utförare av välfärdsverksamhet. Det är därför viktigt att poängtera att ansökningsförfarandet och prövning av ansökan om tillstånd inte får bli mer omfattande än nödvändigt. Den måste därtill anpassas, som utredningen uttrycker det, efter den sökta verksamhetens art och storlek.

Det bör vidare betonas och understrykas att förslaget om generell tillståndsplikt ska innebära en prövning av kriterier och faktorer som utföraren under alla omständigheter bör hantera för att kunna bedriva verksamheten på ett relevant sätt, t.ex. vad avser ekonomisk redovisning och vilken reglering som styr verksamheten.

För att inte förhala att denna boendeform kommer till stånd bör generella tillstånd, oavsett utförare, ses över och stegvis införas. Ett första angeläget steg är t ex ekonomiskt bestånd, långsiktighet och vederbörlig kunskap.

Anmälningssplikt finns redan i dag i en del andra sektorer inom välfärden. Utredningen drar slutsatsen att anmälningssplikten inte alltid fungerar ändamålsenligt. Den drar vidare paralleller med och förespråkar också en tillståndsplikt för utförande av hemtjänst.

Att utredningen är skeptisk till anmälningssplikt handlar om att den plikten förutsätter att det sker en fortlöpande tillsyn. Tillsynsverksamhet inom myndigheten Ivo är redan mycket omfattande och hemtjänstverksamhet kan vara resurskrävande att tillse. Vi menar att motsvarande kommer att gälla även verksamhet med stödboende. Detta talar för att

det är viktigt att pröva alla utförare och aktörer och ställa likvärdiga krav oavsett driftsform.

Kontinuitet och förutsägbarhet är viktiga faktorer för de allra flesta brukare. Den nuvarande tillståndsplikten enligt såväl socialtjänstlagen (2001:453) som lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade gäller såväl för privata utförare som för kommunala stiftelser och kommunalt ägda eller bildade associationer, exempelvis kommunalt ägda bolag.

Tillståndsprövningen innebär i flera avseenden en formell prövning av förmågan att leva upp till lagens krav där den sökande beviljas tillstånd om det inte finns särskilda skäl för varför detta inte skulle vara lämpligt. Någon möjlighet att bedöma om det finns brister kopplade till utförarens ägare, ledning eller ekonomi finns däremot inte inom socialtjänstlagen i dag.

Utredningen bedömde vidare att om anmälningsplikten för såväl privata som offentliga aktörer inte efterlevs i större omfattning än i dag finns det skäl för regering och riksdag att överväga ytterligare åtgärder: konkret att införa lagkrav om att en utförare måste vara upptagen i ett register för att få upphandlas enligt lagen om offentlig upphandling eller ingå i lagen om valfrihetssystem. Registren är avgörande för att en myndighet ska kunna bedriva en modern och riskbaserad tillsyn. Därtill beskrev utredningen att det inom välfärdssektorn finns fler verksamheter som inte är tillståndspliktiga och det finns skäl att överväga införande av krav på tillstånd även där.

Tillsynen över verksamheterna i välfärden berör ofta människor som av olika skäl är särskilt utsatta och därtill många människor som inte själva förmår hävda sina egna intressen och rättigheter och föra sin egen talan. De har dock precis samma rättigheter att bli sedda, hörda och lyssnade till. Det är därför oerhört viktigt med en väl fungerande kvalitetskedja som startar med en generell tillståndsplikt och strikt tillsyn av all välfärdsverksamhet av den karaktär som stödboende representerar.

Myndigheten Inspektionen för vård och omsorg påpekar i sitt remissvar att det finns skäl att anta att verksamheter kommer att ansöka om tillstånd för stödboende med en målgrupp som omfattar såväl barn och unga som vuxna över 21 år. Myndigheten anser att det faktum att sådant stödboende enbart delvis skulle omfattas av tillståndsplikt blir en svårhanterlig situation. Vi menar att detta är ett av de starka skälen för en generell tillståndsplikt. Inspektionen för vård och omsorg ska ges utökade ekonomiska resurser för att kunna bedriva bl.a. ytterligare tillsyn, tillståndsgivning och uppföljning. I Moderaternas budgetalternativ satsar vi 50 miljoner kronor ytterligare per år från år 2017 för att stärka tillsyn och uppföljning hos Inspektionen för vård och omsorg och utvecklingen av kvalitetsregister och goda exempel hos Myndigheten för vård- och omsorgsanalys, varav 47 miljoner kronor per år avser Ivo.

Vi föreslår:

- En generell tillståndsplikt införs för alla utförare av alla ålderskategorier av stödboende oavsett driftsform.
- Ställ likvärdiga krav på alla utförare med kvalitet i fokus gällande varje stödboende.
- Inför skarpa sanktioner vid uppenbar misskötsel av verksamheten. Detta ska kunna ske i flera steg och innebära t ex högre viten eller indragna tillstånd.

Avslutningsvis delar vi regeringens bedömning att i syfte att säkerställa en rättssäker prövning och samtidigt möjliggöra för den tillståndsprövande myndigheten att anpassa prövningen efter nya bedömningsgrunder för stödboende bör Ivo under år 2016 ges möjlighet att bevilja tidsbegränsade tillstånd. Detta bör gälla under längst ett år från den dag tillståndet beviljades.

Detta förfarande med tidsbegränsade tillstånd under nästa år skapar därtill goda möjligheter att genomföra de förslag vi för fram i denna motion: om generell tillståndsplikt för all verksamhet i välfärden, likvärdiga krav på alla utförare oavsett driftsform, fokus på varje stödboendes kvalitet och utförande samt skarpare sanktioner vid uppenbar misskötsel av verksamheten.

I övriga delar tillstyrker vi propositionen Stödboende – en ny placeringsform för barn och unga. Vi vill bidra till att skyndsamt få igång arbetet med att få stödboenden på plats.

Cecilia Widegren (M)

Margareta B Kjellin (M)

Finn Bengtsson (M)

Amir Adan (M)

Sofia Fölster (M)

Sofia Arkelsten (M)

Thomas Finnborg (M)

Camilla Waltersson Grönvall (M)

Anette Åkesson (M)